

УДК 631.526.32

Гринів С.М., Дудка Т.В.

Український інститут експертизи сортів рослин, Україна

e-mail: dudkat3@gmail.com

АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДІЛЯНКОВОГО (ГРУНТОВОГО) ТА ЛАБОРАТОРНОГО СОРТОВОГО КОНТРОЛЮ

Сертифікація насіння і садивного матеріалу – комплекс заходів контролю на всіх етапах розмноження насіння і садивного матеріалу, спрямованих на визначення їх сортових та посівних якостей.

Схеми сортової сертифікації насіння, призначеного для міжнародної торгівлі – це набір процедур, методів і прийомів, за допомогою яких здійснюється моніторинг якості насіння в процесі розмноження, і які гарантують підтримання і збереження як достовірності сорту, так і сортової чистоти. Проводяться різноманітні перевірки на окремих етапах виробництва насіння з метою отримання гарантії, що якість насіння жодним чином не була поставлена під сумнів внаслідок механічного забруднення, мутації, зовнішнього запилення небажаним пилком чи інших непередбачуваних випадків. Оцінка достовірності і чистоти сорту під час виробництва насіння є невід’ємною умовою підтримання високих стандартів якості насіння.

Сертифікації підлягає: насіння і садивний матеріал сорту, занесеного до Реєстру сортів рослин України, а також насіння і садивний матеріал сорту, занесеного до Переліку сортів рослин ОЕСР, тих рослин, до схем сертифікації яких приєдналася Україна та які вирощуються з метою експорту.

Визначено сім Насінневих Схем відповідно до груп видів сортів культурних рослин: трави та бобові; хрестоцвіті та інші олійні та прядивні види; зернові; кормовий та цукровий буряк; підземна конюшина та подібні види; кукурудза та сорго; овочеві.

З 19 листопада 2009 року Україна приєдналася до Схем сортової сертифікації насіння ОЕСР: зернові культури; кукурудза та сорго.

Насінневими схемами ОЕСР передбачено два методи контролю збереженості сорту на різних стадіях процесу виробництва насіння, а саме: польова інспекція; проведення ділянкового та лабораторного сортового контролю.

Український інститут експертизи сортів рослин, враховуючи вимоги Закону України «Про насіння і садивний матеріал», Порядку проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2017 №97, наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 17.05.2017 № 246 на підставі Договору про співпрацю, укладеного 05.06.2018 між Українським інститутом експертизи сортів рослин та Державним підприємством «Державний

центр сертифікації і експертизи сільськогосподарської продукції» забезпечує організацію, методичне і науково-консультаційне супроводження проведення ділянкового (грунтового) і лабораторного сортового контролю, нагляд за виконанням робіт відповідно до методики на пунктах дослідження.

Ділянковий та лабораторний сортовий контроль здійснюється з метою визначення сортової чистоти (типовості), ступеня чоловічої стерильності у стерильних аналогів сортів, ліній та простих міжлінійних гібридів, а також встановлення відповідності контрольної проби насіння стандартному зразку, що проводиться шляхом висіву насіння на ділянках з наступною оцінкою рослин.

Ділянковий (грунтовий) та лабораторний сортовий контроль проводять для сортів (гібридів і ліній) усіх видів, які включено до насінневих схем ОЕСР. Його проводять обов'язково 100 % для добазового (ДН), базового (БН) і встановлений відсоток сертифікованого насіння (СН), який визначає орган із сертифікації.

Об'єктом спостереження під час проведення ділянкового (грунтового) та лабораторного сортового контролю є вегетативні і генеративні органи рослин сорту контрольного та стандартного зразків.

Польові досліді закладаються згідно з Методикою проведення ділянкового (грунтового) та лабораторного сортового контролю (наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16 січня 2018 року №18), в основу яких покладено методики проведення експертизи сортів рослин на відмінність, однорідність та стабільність, відповідних ботанічних таксонів. Перевірку відповідності контрольного зразка сортів, гібридів, ліній під час ділянкового сортового контролю здійснюють методом порівняння прояву морфологічних ознак рослин на контрольних ділянках із рослинами на ділянках стандартного зразка.

Аналізуючи останні три роки (2016–2018 рр.), до пунктів досліджень було надіслано на випробування відповідно: 2016 р. – 3885 проб, 2017 р. – 2887 проб, а 2018 р. – 3518 проб насіннєвого матеріалу.

Згідно з договором про надання платних послуг з проведення ділянкового (грунтового) та лабораторного сортового контролю між Виконавцем та Замовником, встановленої форми звіти результатів досліджень з ділянкового (грунтового) та лабораторного сортового контролю надаються лише після виконання Замовником в повному обсязі свого зобов'язання з оплати.

За період 2016–2018 років надано 5199 звітів. По роках відповідна кількість розподілилась в такому вигляді: 2016 р. – 2422 шт., 2017 р. – 1834 шт., 2018 р. – 943 шт.

У 2018 році на ділянках ділянкового (грунтового) та лабораторного сортового контролю встановлено невідповідність прояву морфологічних ознак та засміченість іншим видом рослин у 49 пробах насіннєвого матеріалу ячменю ярого та пшениці озимої, переданих за актами при-

ймання-передачі від територіальних представництв Державного підприємства «Державний центр сертифікації і експертизи с.-г. продукції». Відповідно цього було повідомлено Центральний офіс Державного підприємства «Державний центр сертифікації і експертизи сільськогосподарської продукції» для прийняття ними відповідних рішень та надано 21 негативний звіт на відповідні проби.

УДК 631.563.9:633.111:631.526.3

Гулько С.М., Стеценко І.І.

Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 13, м. Київ, 03041, Україна

**e-mail: cgunko@gmail.com*

ВПЛИВ СОРТОВОГО СКЛАДУ ТА УМОВ ЗБЕРІГАННЯ НА ЯКІСТЬ КЛЕЙКОВИНИ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ

Визначення якості клейковини в Україні, на відміну від інших регіонів світу, має вкрай важливе значення. Це пов'язано з тим, що в Україні дуже поширена клоп-шкідлива черепашка, яка в окремі роки ушкоджує до 20 % зерна. Максимально допустимий ступінь ушкодження знаходиться в межах 2–3 %.

Якість клейковини характеризує її фізичні властивості – пружність, розтяжність, еластичність, водовбирну та газоутримуючу здатність.

Досліджувалось зерно пшениці озимої м'якої сортів 'Поліська 90', 'Національна', 'Смуглянка', 'Подільська', 'Миронівська 65' та 'Перлина Лісостепу'. Зерно пшениці зберігалось протягом 12 місяців в нерегульованому середовищі (в умовах складських приміщень) та регульованому температурному режимі (при температурі 5–10 °C) у лляних мішках.

У роботі використовувалися відомі раніше і найбільш поширені у виробничій практиці та наукових дослідженнях методи оцінки якості зерна пшениці.

За якістю клейковини зразки досліджуваних сортів умовно можна розділити на 2 групи. Зразки групи А ('Смуглянка', 'Поліська 90', 'Миронівська-65'), які мали ВДК 101–105, та групи Б ('Подільська', 'Перлина Лісостепу', 'Одеська 267') із ВДК – 82–90. Якість клейковини в процесі зберігання змінювалася по різному.

Зразки зерна сортів групи А в процесі зберігання зміцнювали клейковину в регульованих умовах до 12 місяців на 4,7 о.п., в нерегульованих до 9 місяців і при подальшому зберіганні клейковина слабшала на 1,7–2,0 о.п., в порівнянні з попереднім терміном зберігання. У зразках зерна сортів групи Б клейковина зміцніла на 9 о.п. протягом 12 місяців в регульованих умовах, а в нерегульованих клейковина міцніла до 9 місяців і в подальшому слабшала на 2,0–3,7 о.п.